

MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv

ZADANIA DUSZPASTERSKIE KOŚCIOŁA W POLSCE W ŚWIETLE PRZEMÓWIENÍ JANA PAWŁA II DO BISKUPÓW POLSKICH PRZYBYŁYCH Z WIZYTĄ „AD LIMINA APOSTOLORUM” W 1998 R.

Kościół, wypełniając misję głoszenia Dobrej Nowiny po całym świecie, od wieków przekazuje skarb wiary otrzymany od Chrystusa. Jest on niezmienny i nie podlega żadnym przemianom. Nie oznacza to wszakże, że działalność duszpasterska, czyli pewna „strategia”¹, którą stosuje Kościół nie powinna pozostawać wrażliwa na zmieniający się świat, wyzwania od niego płynące i oczekiwania, jakie mają ludzie poszczególnych epok co do Kościoła i jego działalności. Realizacja duszpasterstwa jest uwarunkowana czynnikami czasu i miejsca, dlatego nie ma duszpasterstwa uniwersalnego w całym Kościele i odpowiedniego na wszystkie czasy. Duszpasterstwo musi podejmować nieustanny wysiłek na rzecz przystosowania się do określonych wyzwań danej epoki, w której jest realizowane. W każdym czasie działalność duszpasterska rodzi wiele problemów i pytań²

Okres transformacji ustrojowej w Polsce przyniósł wiele wyzwań i problemów, na które Kościół w naszej Ojczyźnie musi szukać adekwatnych odpowiedzi. Dynamika tych zmian i ich niepowtarzalność tłumaczy wiele trud-

Lic. MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv – asystent Katedry Organizacji Duszpasterstwa w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL; adres do korespondencji: Klasztor OO. Franciszkanów – Dom Studiów bł. Jana Dunsza Szkota, ul. Parysa 40, 20-712 Lublin; tel. 526-75-60; e-mail:marek.fialkowski@kul.lublin.pl.

¹ W P i w o w a r s k i. *Perspektywa teologiczna a perspektywa socjologiczna w duszpasterstwie*. ChS 5:1973 nr 26 s. 31.

² R. K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym*. Lublin 1997 s. 9.

ności, z jakimi zмага się Kościół nie tylko w konkretnym działaniu, ale już na etapie planowania duszpasterskiego. Właściwe rozeznawanie i odczytywanie w duchu Ewangelii „znaków czasu” pozostaje zawsze trudne i ryzykowne. Dużą pomoc w tej dziedzinie stanowi przesłanie zawarte w przemówieniach Jana Pawła II wygłoszonych do biskupów polskich przybyłych w 1998 r. z wizytą „ad limina Apostolorum” Biskupi udali się do Rzymu w trzech grupach, do których papież wygłosił kolejno przemówienia: 16 stycznia 1998 r.³, 2 lutego 1998 r.⁴ i 14 lutego 1998 r.⁵ Analiza papieskich przesłań, poprzedzona krótką informacją dotyczącą charakteru wizyty „ad limina Apostolorum”, posłuży nam do określenia najważniejszych wyzwań duszpasterskich przed jakimi staje Kościół w Polsce w przededniu Wielkiego Jubileuszu 2000 Roku.

I. WIZYTA „AD LIMINA APOSTOLORUM”

Wizyta „ad limina Apostolorum” (odwiedziny „u progów Apostolskich”) jest to wizyta, którą składają biskupi papieżowi, aby zdać sprawę ze stanu swoich diecezji⁶ Kodeks Prawa Kanonicznego nakłada na każdego biskupa diecezjalnego obowiązek składania papieżowi co pięć lat sprawozdania o stanie powierzonej sobie diecezji (kan. 399 § 1). W tym celu winien udać się do Rzymu, przedłożyć Biskupowi Rzymskiemu swoje sprawozdanie oraz uczcić groby Świętych Apostołów Piotra i Pawła (kan. 300 § 1). Audiencja u papieża jest okazją do bezpośredniego wyrażenia czci i posłuszeństwa papieżowi oraz przedstawienia mu ustnie stanu swojej diecezji. Na specjalnej audiencji papież zwykle przemawia do wszystkich biskupów danego kraju, którzy przybyli z wizytą „ad limina” Należy dodać, że zwyczaj przy-

³ *Ewangelia może zmieniać oblicze tej ziemi czyniąc ją bardziej ludzką.* „Biuletyn KAI” 17.02.1998 r. nr 7 s. 20-22 [dalej cyt. jako I Przemówienie].

⁴ *Biada mi, gdybym nie głosił Ewangelii.* „Biuletyn KAI” 17.02.1998 r. nr 7 s. 22-26 [dalej cyt. jako II Przemówienie].

⁵ *Świat dzisiejszy woła o kapłanów świętych.* „Biuletyn KAI” 17.02.1998 r. nr 7 s. 26-30 [dalej cyt. jako III Przemówienie].

⁶ E. S z t a f r o w s k i. *Podręcznik prawa kanonicznego.* T. 2. Warszawa 1985 s. 95-96; G. O' C o l l i n s, E. G. F a r r u g i a. *Zwięzły słownik teologiczny.* Kraków 1993 s. 292.

bywania biskupów do papieża znany jest od najdawniejszych czasów, a pierwszym papieżem, który go unormował, był Sykstus V (1585-1590)⁷

Obecnie Stolica Apostolska pragnie wypracować nowy charakter odbywających się co pięć lat wizyt „ad limina Apostolorum” Chodzi o przesunięcie akcentu z charakteru sprawozdawczego na charakter wspólnego spotkania przedstawicieli Watykanu, którzy mają spojrzenie na cały Kościół na różnych kontynentach, z biskupami Kościołów lokalnych, którzy dostarczają szczegółowych informacji o swoich wspólnotach. Korzyść z takich spotkań jest obopólna, pracownicy Kurii Rzymskiej otrzymują wiadomości jakby z „frontu ewangelicznego”, biskupi Kościołów lokalnych korzystają zaś z doświadczeń i refleksji prowadzonych z pewnego dystansu. Można więc mówić, że wizyta „ad limina Apostolorum” to szczególne spotkanie Kościoła lokalnego z Kościołem powszechnym, wzajemne przenikanie się tych dwóch rzeczywistości.

Wizyta „ad limina Apostolorum” ma także głębokie znaczenie teologiczne. Wyraża bowiem jedność biskupów z Biskupem Rzymu, a także wspólną troskę wszystkich pasterzy o Kościół. To spotkanie jest wyrazem kolegalnej jedności i odpowiedzialności w Kościele, odpowiedzialności za wszystkich ludzi, których trzeba prowadzić do spotkania z Chrystusem, jedynym Zbawicielem świata. Wizyta ta ma także głęboki sens pastoralny, pozwala bowiem dokonać pewnego bilansu pracy duszpasterskiej w diecezjach oraz skoncentrować się na naglących wyzwaniach, jakie współczesny świat stawia Kościołowi, jego pasterzom i wszystkim wierzącym⁸

Papież Jan Paweł II wprowadził nowy styl odbywania tej wizyty. Spotyka się nie tylko z biskupem diecezjalnym, ale ze wszystkimi biskupami pomocniczymi i to zarówno na audiencji, przy wymianie przemówień, jak i podczas spotkań nieformalnych⁹

⁷ T P a w l u k. *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. T. 2. Lud Boży, jego nauczanie i uświęcenie.* Olsztyn 1986 s. 191-192.

⁸ II Przemówienie 1 s. 22-23.

⁹ Z wizytą „u progów Apostolskich” *Rozmowa z Prymasem Polski kardynałem Józefem Glempem.* „Biuletyn KAI” 17.02.1998 nr 7 s. 18-19.

II. NAJWAŻNIEJSZE ZADANIA DUSZPASTERSKIE KOŚCIOŁA W POLSCE

W przesłaniu do pierwszej grupy biskupów polskich przybyłych z wizytą „ad limina” na czoło wysuwa się problematyka jedności. Papież podkreśla, że Kościół nie potrzebuje przywilejów, lecz wolności w głoszeniu Ewangelii. W tym głoszeniu niezbędne jest świadectwo jedności. Wiąże się ono najpierw z ekumenizmem, który nie może być sprowadzony wyłącznie do modlitwy i gestów ekumenicznych w czasie Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Prawdziwy ekumenizm domaga się stałego wysiłku na rzecz zjednoczenia chrześcijan poprzez świadectwo, współpracę, modlitwę, atmosferę dialogu, rozwijanie ducha ekumenizmu. W nowe tysiąclecie chrześcijanie powinni wejść, jeśli nie całkiem zjednoczeni, to przynajmniej bardziej na siebie otwarci, wrażliwi i bardziej zdecydowani na drodze do pojednania¹⁰

Ale jedność nie sprowadza się tylko do ekumenizmu. Ona dotyczy całego narodu i Kościoła, zwłaszcza dziś, w szczególnym momencie dziejów Europy. Po upadku komunizmu wiele krajów może doświadczyć upragnionej wolności. Ale upadek komunizmu odstąpił również liczne problemy, zranienia i podziały, także w polskim społeczeństwie. Szczególne spustoszenie widać w dziedzinie sumień i to jest właśnie naglące zadanie i wyzwanie dla Kościoła w Polsce. Odnowa moralna jest bowiem możliwa tylko poprzez uzdrowienie ludzkich serc, poprzez pokutę i pojednanie, walkę z grzechem w sobie i w otaczającym człowieka środowisku. Posługa na rzecz jedności jawi się dziś, zdaniem papieża, jako jedno z najważniejszych zadań Kościoła nad Wisłą. „Posługa jedności w prawdzie i miłości nie jest zadaniem jednorazowym Kościoła, ale stanowi integralną część jego ewangelicznego posłannictwa w służbie wszystkim ludziom i całemu narodowi”¹¹

W końcowej części swego przemówienia papież przypomina miejsce i rolę Kościoła w życiu politycznym i społecznym. Jest to domena świeckich, wśród których nie może zabraknąć katolików. Kościół, choć nie utożsamia się i nie wiąże z żadnym systemem politycznym (KDK 76), popiera aktyw-

¹⁰ I Przemówienie 4 s. 20-21; zob. S. C. N a p i ó r k o w s k i. *Ekumenizm dzisiaj – nasze trudności i zadania. Perspektywa rzymskokatolicka*. „Rocznik Teologiczny ChAT” 34:1992 z. 1 s. 219-226; W M i z i o ł e k. *Ekumenizm w Polsce – jego historia, stan obecny i problemy*. W: *Drogi kapłańskiego życia. Księga Jubileuszowa dwudziestopięciolecia posługi pasterskiej biskupa Władysława Miziołka*. Warszawa 1996 s. 202-206.

¹¹ I Przemówienie 5 s. 21.

ność i wysiłek ludzi świeckich na rzecz polityki. Czynna obecność chrześcijan w życiu społecznym i politycznym wymaga dobrego ich przygotowania, wymaga zaplanowanej formacji. Rola Kościoła jest tu nieoceniona, a zarazem delikatna. Chodzi bowiem o kształtowanie sumienia posłusznego nakazom Ewangelii i nauce Kościoła, które będzie zdolne do odpowiedzialnego działania w służbie społeczeństwu, która to służba musi opierać się na prawdzie, miłości, sprawiedliwości, poszanowaniu godności osoby ludzkiej i mieć na względzie dobro wspólne¹²

W wystąpieniu do drugiej grupy biskupów polskich papież zwraca uwagę na świat, miejsce działania współczesnego Kościoła. Jest to świat, w którym z jednej strony Jezus Chrystus i Ewangelia wyzwalają potężną energię, ale z drugiej strony jest to świat dotknięty piętnem grzechu. Przejawia się to obojętnością, zrywaniem kontaktu z Bogiem, egoizmem, przemocą, niesprawiedliwością, kłamstwem, pustką i beznadziejnością. Tak zarysowana sytuacja domaga się intensywnej ewangelizacji w duchu Soboru Watykańskiego II odczytanego w świetle współczesnych znaków czasu. Papież pyta „w jakiej mierze nauczanie soborowe znalazło odzwierciedlenie w działalności Kościoła na polskiej ziemi, w jego instytucjach i stylu duszpasterstwa”?¹³ Jest to wyraźne wezwanie dla Kościoła w Polsce do rachunku sumienia nad przyjęciem nauki Soboru Watykańskiego II w naszej Ojczyźnie.

Kolejny ważny temat, podnoszony przez papieża, to świeccy, których roli, świadomości i zaangażowania w dzieło ewangelizacji w obecnym momencie dziejów naszego kraju nie sposób przecenić. Na czoło wysuwa się tutaj postulat dotyczący pogłębiania samoświadomości eklezjalnej katolików świeckich, która musi stawać się coraz bardziej dojrzałą i ukształtowaną w duchu nauczania Vaticanum II¹⁴ Świeccy powinni być w obecnej dobie prawdziwymi podmiotami w Kościele, podejmującymi aktywnie i odpowiedzialnie dzieło apostołstwa. Ważną rolę w takiej formacji ludzi świeckich

¹² I Przemówienie 6 s. 22; zob. L. D y c z e w s k i. *Dobro wspólne w życiu społeczno-państwowym okresu transformacji*. W: *Ku prawdzie we wspólnocie człowieka i Boga. Studia dedykowane ks. Stanisławowi Kowalczykowi*. Red. E. Balewajder, P. Nitecki, A. Jabłoński. Sandomierz 1997 s. 167-174.

¹³ II Przemówienie 2 s. 23; zob. „Znak” 51:1999 nr 524 i „Znak” 51:1999 nr 528, poświęcone recepcji nauczania Soboru Watykańskiego II w Polsce.

¹⁴ II Przemówienie 3 s. 23; zob. *Postannictwo i formacja wiernych świeckich. Projekt dokumentu końcowego II Polskiego Synodu Plenarnego*. „Kurier Synodalny” (wydanie specjalne) 1998 nr 1-2 s. 59-65.

mają do spełnienia stowarzyszenia, organizacje katolickie, grupy formacyjne i ruchy kościelne, za które Jan Paweł II dziękuje Duchowi Świętemu¹⁵

Szczególnym wyzwaniem, przed którym staje dziś Kościół w Polsce, jest rodzina. W niej katolicy świeccy odgrywają rolę podstawową i to im przede wszystkim należy uświadomić wszelkie zagrożenia, na jakie rodzina jest narażona w naszych czasach. Wśród nich papież zwraca uwagę na osłabienie jej trwałości, zagrożenia życia, trudności w dziedzinie wychowania. Sytuacja taka domaga się złączenia wszelkich wysiłków na rzecz obrony rodziny, zjednoczenia wszystkich środowisk, które służą rodzinie, aby bronić tę podstawową komórkę życia społecznego, od pomyślności której zależy pomyślność społeczeństwa i Kościoła¹⁶

Nadzieją świata i Kościoła jest młodzież i to jej papież poświęca wiele miejsca w swoich przemówieniach, pielgrzymkach, spotkaniach. Jan Paweł II jest przekonany, że w młodzieży, także polskiej, tkwią ogromne zasoby dobra i duchowych możliwości. Widać to szczególnie w aktywności młodych w parafiach, diecezjach, w ruchach i stowarzyszeniach. Młodzież wspaniałomyślnie podejmuje Boże powołanie, nie waha się radykalnie pójść za głosem Pana wstępując do seminarium czy na drogę rad ewangelicznych. Ale nie brak i dziś niebezpieczeństw na które narażone jest młode pokolenie: konsumpcjonizm, pseudokultura, wypaczony sens miłości, wyobcowanie z rodziny, zanik wiary i moralności oraz poważnej refleksji nad sensem życia. To wszystko domaga się reakcji Kościoła. Papież wskazuje kierunki tej troski: odpowiednie wychowanie w rodzinie, ruchy i stowarzyszenia, duszpasterstwo akademickie, stała obecność Kościoła wśród młodych¹⁷

Obszernym i wymagającym polem działania jest dziś w Polsce, zdaniem Jana Pawła II, szkoła. Powrót nauki religii stworzył nowe możliwości, ale i ukazał wiele trudności. W szkole bowiem znajdują odbicie wszelkie problemy dotyczące całe społeczeństwo epoki transformacji ustrojowej. W szkole, w pracy z dziećmi i młodzieżą, potrzeba głębokiej wrażliwości, taktu i wnikliwej obserwacji tego, co dokonuje się w świecie i w Polsce, a co wywiera wpływ na postawy uczniów. Tylko wtedy możliwy jest życzliwy dialog dotyczący wszystkich spraw nurtujących młodzież. W katechizacji

¹⁵ II Przemówienie 3 s. 23.

¹⁶ II Przemówienie 4 s. 24; zob. Pełnomocnik Rządu ds. Rodziny. *Raport o sytuacji polskich rodzin*. Warszawa 1998 s. 24-39, 127-164, 217-222.

¹⁷ II Przemówienie 5 s. 24.

papież zaleca korzystanie z *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, tworzenie nowych, jasnych programów, dostosowanych do współczesnych sposobów myślenia oraz rozwoju umysłowego i emocjonalnego uczniów. Znamienne jest także przypomnienie przez Jana Pawła II konieczności uzupełnienia katechizacji szkolnej parafialnym duszpasterstwem dzieci i młodzieży oraz zwrócenie uwagi na młodzież zagubioną.

Biorąc pod uwagę zmiany, które dokonują się w Polsce, papież przypomina o tych, którzy w wyniku tych zmian znaleźli się w trudnej sytuacji czy nawet na marginesie życia społecznego. Chodzi tu o biednych, bezrobotnych, opuszczonych, głodnych, prześladowanych i pokrzywdzonych, dotkniętych nałogami (narkomani, alkoholicy), chorych na AIDS. To wielka przestrzeń dla działania Kościoła, nie tylko w wymiarze materialnym, ale i duchowym, nie pomijając upominania się o los i prawa takich ludzi. W tym kontekście wspomniana jest praca Caritas oraz poświęcenie wielu grup, organizacji charytatywnych i pojedynczych osób¹⁸ Wezwanie do rozwoju życia duchowego, z akcentem na modlitwę, sakramenty, udział w liturgii, świąteczny wymiar niedzieli i misyjny charakter życia chrześcijańskiego kończą przemówienie do drugiej grupy biskupów polskich przybyłych do Rzymu z wizytą „ad limina Apostolorum”

Problematyka kształtowania sumienia rozpoczyna trzecie przesłanie papieża do polskich biskupów. Bez odnowy sumienia nie może być mowy o odnowie społeczeństwa. Wszelkie zmiany w polityce, gospodarce i ekonomii zakończą się sukcesem, gdy ludzie je podejmujący będą kierować się prawym, dobrze ukształtowanym sumieniem.

Proces kształtowania prawego sumienia musi objąć ludzi nauki, twórców kultury, artystów; ich wpływ i oddziaływanie na opinię publiczną jest bowiem bardzo znaczący. Kościół w Polsce powinien podjąć wysiłek poszukiwania dróg łączności z kulturą współczesną, często odległą od wiary i religii. Ewangelia jest przecież siłą inspirującą dla kultury oraz sztuki i może dziś, w epoce sptyceni wartości kultury, stać się nowym wyzwaniem i impulsem dla twórców i artystów. Pilnym zadaniem w Polsce jest budowanie zaufania pomiędzy ludźmi kultury i nauki a ludźmi Kościoła,

¹⁸ II Przemówienie 6 s. 25; zob. R. C h r o m i ń s k i. *Działalność charytatywna*. „Biuletyn KAI” Wydanie specjalne – Kościół '96 s. 14-15; M. P r z e c i s z e w s k i. *Działalność charytatywna*. „Biuletyn KAI” Wydanie specjalne – Kościół '98 s. 22-23; W ł a z e w s k i. *Działalność charytatywna Kościoła w Polsce na przykładzie Caritas*. „Wiadomości Kościelne Archidiecezji Białostockiej” 7:1998 nr 4 s. 135-140.

szukania sposobów docierania do środowisk naukowych i kulturalnych, tworzenie nowego języka tych kontaktów, a także uwrażliwianie i wychowywanie ludzi, zwłaszcza młodych, do odbioru kultury¹⁹

Papieskie rozważania o kulturze wskazują także na wartość polskiej kultury, sięgającej swymi korzeniami chrześcijaństwa. To bogactwo kultury polskiej ma swoje znaczenie i wagę w procesie jednoczenia się Polski z Unią Europejską. Proces zjednoczenia, który trwa w Europie, nie może sprowadzić się tylko do aspektów czysto ekonomicznych i materialnych. Chodzi o coś więcej, chodzi o duchowy wymiar tego zjednoczenia, o wzajemne ubogacenie się dziedzictwem kulturowym. W tym wymiarze Polska ma swoje bogactwo. Papież uważa, że Europa potrzebuje Polski głęboko wierzącej, z kulturą opartą na tradycji chrześcijańskiej i Polski wiernej Ewangelii. Polska kultura chrześcijańska, etos religijny i narodowy to dorobek, który możemy ofiarować Europie. Aby go przekazać, trzeba go najpierw obronić i przechować. Wymaga to zdecydowanej obrony przed wpływem szkodliwych tendencji napływających do naszej Ojczyzny: relatywizmu, odejścia od wartości duchowych, porzucania tradycji oraz wartości religijnych i moralnych²⁰

Rozważania o kulturze prowadzą Jana Pawła II w kierunku roli i znaczenia środków społecznego przekazu, które odgrywają współcześnie ważną rolę w tworzeniu i przekazywaniu kultury. Środki te stanowią olbrzymi potencjał ewangelizacyjny i Kościół w Polsce powinien szukać sposobów jak najlepszego ich wykorzystania. Nie można przy tym zapomnieć, że środki społecznego przekazu mogą być wykorzystane niewłaściwie, przeciw prawdzie i dobru osoby ludzkiej. Stąd pierwszoplanowym zadaniem jest wychowanie do właściwego korzystania katolików z tego dobrodziejstwa techniki, a także formowanie pracowników środków społecznego przekazu.

Obecna sytuacja stworzyła dużą przestrzeń możliwości wykorzystania przez Kościół środków społecznego przekazu. Kościół może także posługiwać się własnymi środkami społecznego przekazu. Papież ostrożnie chwali inicjatywy w tym względzie, zachęcając równocześnie do dalszych poszukiwań i udoskonalania tego, co już udało się stworzyć. Nie trzeba dodawać, że w dziedzinie środków społecznego przekazu szczególną rolę mają pełnić

¹⁹ III Przemówienie 2-3 s. 27-28.

²⁰ Tamże 4 s. 28.

katolicy świeccy, kompetentni, fachowo przygotowani, rozumiejący świat mediów, a także uformowani w duchu chrześcijańskim²¹

Ostatnim akcentem trzeciego przemówienia papieża w związku z wizytą „ad limina” jest problem formacji kapłańskiej, jedno z kluczowych zadań, od których zależy ewangelizacja. Chodzi tutaj o troskę nie tylko o przyszłych kapłanów, kandydatów do kapłaństwa, kleryków, ale także o samych księży. I w tej dziedzinie widoczny jest wpływ zmian społeczno-kulturowych naszych czasów. Nowa sytuacja, w jakiej znalazła się Polska po przełomie w 1989 r., domaga się przemyślenia wysiłku na rzecz budzenia powołań i kształtowania przyszłych kapłanów. Seminaria, które są w pewnym sensie sprawdzianem żywotności Kościoła lokalnego, to miejsca gdzie dojrzewają przyszli duszpasterze i ewangelizatorzy, od ich jakości, ale także od ich liczby zależą możliwości zaangażowania się Kościoła w dzieło głoszenia Dobrej Nowiny. Duszpasterstwo powołań, przypomina papież, odpowiednia formacja w seminarium, przykład życia kapłanów, katecheza, życie sakramentalne, modlitwa, rozeznawanie i kierownictwo duchowe to niezawodne sposoby, dzięki którym młody człowiek może odkryć swoją drogę powołania. Współczesne zmiany domagają się także opracowania nowych programów dla seminariów w Polsce, dostosowanych do aktualnej sytuacji Kościoła oraz mentalności młodych ludzi i wyzwań naszych czasów²²

III. WNIOSKI PASTORALNE

Spróbujmy z papieskich przesłań skierowanych do polskich biskupów przybyłych do Rzymu z wizytą „ad limina Apostolorum” sformułować najważniejsze wnioski dla działań duszpasterskich Kościoła w Polsce.

Szczególnym dziełem, które powinien podjąć Kościół w Polsce w fazie transformacji ustrojowej, jest posługa na rzecz jedności. Chodzi tu zwłaszcza o dzieło pojednania człowieka z Bogiem, a także pojednania ludzi pomiędzy sobą, czyniąc z nich rodzinę dzieci Bożych. Z posługą jednania

²¹ Tamże s. 28-29; zob. K. K l a u z a. *Duszpasterskie implikacje „Aetatis novae” Bilans pięciolecia*. W: *Prasa katolicka między ekonomią a duszpasterstwem*. Częstochowa 1997 s. 45-61.

²² III Przemówienie 6 s. 29; zob. J. B a g r o w i c z. *Towarzyszyć wzrastaniu. O seminarium duchownym dyskusyjnie*. „Znak” 49:1997 nr 11 s. 22-35; I. B o k w a. *O kondycji polskiego księdza*. „Życie Duchowe” 6:1999 nr 18 s. 6-17.

wiąże się działalność ekumeniczna, w którą Kościół w Polsce powinien włączyć się ze wszystkich sił i we wszystkich możliwych wymiarach, dając wobec świata świadectwo prawdziwej, chrześcijańskiej miłości oraz wypełniając testament Jezusa Chrystusa „aby stanowili jedno” (J 17, 22).

Ważnym i trudnym zadaniem stającym dziś przed Kościołem nad Wisłą jest praca na rzecz odnowy sumienia. Prawdziwa odnowa może się dokonać tylko poprzez ludzi kierujących się prawym i ukształtowanym w duchu Ewangelii sumieniem. Dotyczy to wszystkich Polaków, szczególnie jednak tych, którzy mają wpływ na dzisiejsze reformy i przemiany. Papież wspomina tutaj ludzi kultury, nauki, środków masowego przekazu, polityków, piastujących funkcje społeczne i ekonomiczne. Kształtowanie prawego sumienia musi rozpocząć się w rodzinie i być wspierane przez szkołę oraz inne instytucje wychowawcze, a szczególnie przez Kościół.

Nadal niewykorzystaną siłą pozostają w polskim społeczeństwie i Kościele katolicy świeccy. Kształtowanie ich świadomości, przygotowanie do aktywnego i kompetentnego zaangażowania się w różnorodne wymiary życia społecznego i wreszcie podjęcie przewidzianych dla nich posług w Kościele jest nagłym postulatem. Może zwłaszcza w tym miejscu widoczne jest niewielkie odzwierciedlenie nauczania Soboru Watykańskiego II w życiu Kościoła w Polsce.

Młodzież to kolejne wielkie wyzwanie dla Kościoła w naszej Ojczyźnie. Troska o młodzież jest „inwestycją na przyszłość”, gdyż to ona właśnie kształtować będzie obraz Kościoła, świata i naszego kraju w zbliżającym się trzecim tysiącleciu. Duszpasterstwo młodzieży winno z jednej strony rozoznawać współczesne tendencje i prądy oddziałujące na młodzież, zwłaszcza te, które w niepokojący sposób odwracają ją od Boga, wartości, młodzieńczego entuzjazmu i odważnego stawiania sobie ideałów, a z drugiej strony z nadzieją dostrzegać dobro tkwiące w młodym człowieku. Jan Paweł II wskazuje na szkołę, do której powróciła katecheza, jako ważną, lecz niełatwą przestrzeń oddziaływania na młodzież oraz na stowarzyszenia, organizacje religijne, ruchy i małe grupy, które stanowią skuteczne miejsce wzrastania ku dojrzałości wiary²³

Wśród innych duszpasterstw Jan Paweł II zwraca uwagę na duszpasterstwo rodzin i małżeństw, duszpasterstwo ludzi nauki, kultury i sztuki oraz pracowników i twórców środków społecznego przekazu. Zwłaszcza tych

²³ II Synod Plenarny. *Teksty robocze*. Poznań–Warszawa [1991] s. 206-207, 247-248.

ostatnich należy objąć wszechstronną troską, poszukując jak najlepszych sposobów dotarcia do wymienionych grup.

Wiele miejsca poświęca papież środkom społecznego przekazu wskazując na ich potężne oddziaływanie i możliwości. Tego nie może zmarnować Kościół w Polsce, który winien podjąć różnorodne wysiłki na rzecz ewangelizacji poprzez środki masowego przekazu i ewangelizację pracowników środków masowego przekazu. Jest to wyzwanie do tworzenia kompetentnej kadry pracowników mass mediów nie tylko katolickich, ale i świeckich²⁴

W dobie jednoczenia się Europy i w trakcie procesu wchodzenia przez Polskę do Unii Europejskiej trzeba dołożyć wszelkich starań, aby w wyniku tych przemian nie utracić własnego dziedzictwa kulturowego i narodowego opartego na tysiącletniej tradycji chrześcijańskiej. Do skarbcza zjednoczonej Europy Polska powinna wnieść swoją kulturę chrześcijańską, etos narodowy i religijny²⁵

Przemiany społeczno-gospodarcze i polityczne w Polsce przyniosły już wiele korzyści, ale odstąpiły także wiele braków, uprzedzeń, barier i problemów. Wśród nich szczególnymi wyzwaniami są: bieda, bezrobocie, narastająca liczba ludzi zepchniętych, nie tylko z własnej winy, na margines życia społecznego. To przestrzeń dla rozwijania duszpasterstwa specjalistycznego ogarniającego ludzi uwikłanych w nałogi (alkohol, narkotyki), bezdomnych, chorych na AIDS, „dzieci ulicy”, przestępców i innych. Kościół w Polsce musi dziś podjąć na serio szeroko rozumianą „opcję na rzecz ubogich” Ten wysiłek wyraża się uwrażliwianiem ludzkich sumień na biedę i cierpienie bliźnich, a także przygotowaniem wykwalifikowanych specjalistów, zdolnych podjąć szeroką akcję na rzecz wszystkich potrzebujących w Polsce²⁶

Nowe wyzwania, przed jakimi staje Kościół w Polsce, domagają się odpowiednio przygotowanych kapłanów. To właśnie od nich w dużej mierze zależy powodzenie ewangelizacji. Papież wzywa Kościół nad Wisłą do prze-myślenia duszpasterstwa powołaniowego oraz formacji seminaryjnej i formacji permanentnej kapłanów. Współczesny świat potrzebuje bowiem świę-

²⁴ M. P r z e c i s z e w s k i, R. C h r o m i ń s k i. *Katolickie media – progi i bariery*. „Biuletyn KAI” 23.09.1998 nr 38 s. 18-21.

²⁵ W P i w o w a r s k i. *W kierunku niepodzielnej Europy*. RT 40:1993 z. 6 s. 60-62; zob. J. V i g n o n. *Unia Europejska: ekonomia a wartości*. W: *Polska i Kościół w procesie integracji europejskiej*. [Warszawa 1998] s. 195-207.

²⁶ R. R a k. *Duszpasterstwo specjalistyczne. Założenia i realizacja*. AK 85:1993 nr 507-508 s. 257-270.

tych kapłanów i takich się domaga. Tylko tacy kapłani mogą stać się we współczesnym, zsekularyzowanym świecie prawdziwymi świadkami Ewangelii oraz przewodnikami i nauczycielami dla innych ludzi²⁷

*

Jak widać zadania, które stawia papież Kościołowi w Polsce, nie są nowe, ale wydają się niezbędne do tego, by w obecnej sytuacji historycznej Ewangelia mogła coraz głębiej przenikać całokształt życia społecznego i budować cywilizację miłości. „U progu Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 życzę Kościołowi w naszej Ojczyźnie – mówi papież – aby uległy Duchowi Świętemu nieustannie ożywiał w sobie apostołską troskę o Lud Boży i odważnie wychodził naprzeciw wyzwaniom, jakie niosą nowe czasy”²⁸

WYKAZ LITERATURY

- B a g r o w i c z J.: Towarzyszyć wzrastaniu. O seminarium duchownym dyskusyjnie. „Znak” 49:1997 nr 11 s. 22-35.
- B o k w a I.: O kondycji polskiego księdza. „Życie Duchowe” 6:1999 nr 18 s. 6-17
- C h r o m i ń s k i R.: Działalność charytatywna. „Biuletyn KAI” Wydanie specjalne – Kościół '96 s. 14-15.
- D y c z e w s k i L.: Dobro wspólne w życiu społeczno-państwowym okresu transformacji. W: Ku prawdzie we wspólnocie człowieka i Boga. Studia dedykowane ks. Stanisławowi Kowalczykowi. Red. E. Balewajder, P. Nitecki, A. Jabłoński. Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne 1997 s. 167-174.
- J a n P a w e ł II: Biada mi, gdybym nie głosił Ewangelii. „Biuletyn KAI” 17.02.1998 r. nr 7 s. 22-26.
- J a n P a w e ł II: Dar i Tajemnica. W pięćdziesiątą rocznicę moich święceń kapłańskich. Kraków: Wydawnictwo Św. Stanisława BM, WAM 1996.

²⁷ J a n P a w e ł II. *Dar i Tajemnica. W pięćdziesiątą rocznicę moich święceń kapłańskich.* Kraków 1996 s. 86.

²⁸ III Przemówienie 7 s. 30.

- J a n P a w e ł II: Ewangelia może zmieniać oblicze tej ziemi czyniąc ją bardziej ludzką. „Biuletyn KAI” 17.02.1998 r. nr 7 s. 20-22.
- J a n P a w e ł II: Świat dzisiejszy woła o kapłanów świętych. „Biuletyn KAI” 17.02.1998 r. nr 7 s. 26-30.
- K a m i ń s k i R.: Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym. Lublin: Wydawnictwo Alta 2 1997.
- K l a u z a K.: Duszpasterskie implikacje „Aetatis novae” Bilans pięciolecia. W: Prasa katolicka między ekonomią a duszpasterstwem. Częstochowa: Wydawnictwo Tygodnika Katolickiego „Niedziela” 1997 s. 45-61.
- Ł a z e w s k i W Działalność charytatywna Kościoła w Polsce na przykładzie Caritas. „Wiadomości Kościelne Archidiecezji Białostockiej” 7:1998 nr 4 s. 135-140.
- M i z i o ł e k W Ekumenizm w Polsce – jego historia, stan obecny i problemy. W: Drogi kapłańskiego życia. Księga Jubileuszowa dwudziestopięciolecia posługi pasterskiej biskupa Władysława Miziołka. Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej 1996.
- N a p i ó r k o w s k i S. C.: Ekumenizm dzisiaj – nasze trudności i zadania. Perspektywa rzymskokatolicka. „Rocznik Teologiczny ChAT” 34:1992 z. 1 s. 219-226.
- O C o l l i n s G., F a r r u g i a E. G.: Zwięzły słownik teologiczny. Kraków: WAM 1993.
- P a w ł u k T.: Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. T. 2. Lud Boży, jego nauczanie i uświęcenie. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne 1986.
- Pełnomocnik Rządu ds. Rodziny. Raport o sytuacji polskich rodzin. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe 1998.
- P i w o w a r s k i W Perspektywa teologiczna a perspektywa socjologiczna w duszpasterstwie. ChS 5:1973 nr 26 s. 27-35.
- P i w o w a r s k i W W kierunku niepodzielnej Europy RT 40:1993 z. 6 s. 55-62.
- Posłannictwo i formacja wiernych świeckich. Projekt dokumentu końcowego II Polskiego Synodu Plenarnego. „Kurier Synodalny” (wydanie specjalne) 1998 nr 1-2 s. 59-65.
- P r z e c i s z e w s k i M.: Działalność charytatywna. „Biuletyn KAI” Wydanie specjalne – Kościół '98 s. 22-23.
- P r z e c i s z e w s k i M., C h r o m i ń s k i R.: Katolickie media – progi i bariery. „Biuletyn KAI” 23.09.1998 nr 38 s. 18-21.
- R a k R.: Duszpasterstwo specjalistyczne. Założenia i realizacja. AK 85:1993 nr 507-508 s. 257-270.
- II Synod Plenarny. Teksty robocze. Poznań-Warszawa: Wydawnictwo Pallottinum [1991].

- S z t a f r o w s k i E.: Podręcznik prawa kanonicznego. T. 2. Warszawa: ATK 1985.
- V i g n o n J.: Unia Europejska: ekonomia a wartości. W: Polska i Kościół w procesie integracji europejskiej. [Warszawa]: KAI [1998] s. 195-207.
- Z wizytą „u progów apostoelskich” Rozmowa z Prymasem Polski Józefem Glempem. „Biuletyn KAI” 17.02.1998 r. nr 7 s. 18-19.

THE PASTORAL TASKS OF THE CHURCH IN POLAND
IN THE LIGHT OF JOHN PAUL II'S
SPEECHES TO THE POLISH BISHOPS WHO CAME
“AD LIMINA APOSTOLORUM” IN 1998

S u m m a r y

Being based on invariable principles, pastorate has to be always sensitive to the changing circumstances of time and place. Hence, it faces the constant task of reading and recognizing “the signs of time” and searching for adequate responses to the world's challenges. This is not an easy mission, which the Church in Poland finds out when it undertakes the difficult tasks of the transformation period. The pastoral directions for the Church in Poland contained in John Paul II's speeches to the Polish bishops who came to Rome with the “ad limina” visit provide assistance in this respect. Analysis of these speeches from the point of view of the most important tasks and challenges that the Church in Poland is facing on the eve of the Great Jubilee of the year 2000 is the content of the article.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: „ad limina Apostolorum”, duszpasterstwo, ekumenizm, jedność, kapłaństwo, kultura, młodzież, rodzina, sumienie, szkoła, środki masowego przekazu, świeccy.

Key words: „ad limina Apostolorum”, pastorate, ecumenism, unity, priesthood, culture, youth, family, conscience, school, mass media, laity.